

OSMANLI ARAŞTIRMALARI XVII

Neşir Heyeti - Editorial Board
Halil İNALCIK - Nejat GÖYÜNÇ
Heath W. LOWRY - İsmail ERÜNSAL
Klaus KREISER - A. Atilla ŐENTÜRK

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES XVII

İstanbul - 1997

Sahibi: **ENDERUN KİTABEVİ** adına İsmail ÖZDOĞAN
Tel: (0.212) 518 26 09 Fax: (0.212) 518 26 63
Yazı İşleri Sorumlusu: Nejat GÖYÜNÇ
Tel: (0.216) 333 91 16
Dizgi: Girişim Dizgi
Tel: (0.212) 513 28 29
Basıldığı Yer: **FATİH OFSET**
Tel: (0.212) 501 28 23 - 612 86 71
Adres: **ENDERUN KİTABEVİ**, Beyaz Saray No. 46 Beyazıt - İST.

e-mail:enderun@orion.net.tr

İKİ OSMANLI RİCALİNİN RESMÎ HAYATLARININ KAYNAKLARINA DAİR*

Feridun M. EMECEN

Tarihî şahsiyetlerin biyografileri, kolay gibi görünen ama aslında zorluklarla dolu bir araştırma sahası olarak dikkati çekmektedir. Tarihî olaylar üzerinde etkili olmuş veya eserler ortaya koymuş, hatta bir bakıma tarihe yön vermiş şahısların hayat hikâyelerinin lâyıkıyla bilinmesi, hiç şüphesiz tarihin geniş bir perspektif çerçevesinde daha iyi anlaşılmasına imkân verecektir. Aslında bu tür çalışmalar tuzaklarla dolu olup kendi zamanının değer mefhumlarıyla mücehhez olan araştırmacıyı, yanlış fikir ve kanaatlere sevkedebilecek bir özellik de taşımaktadır. Bazan bizatihi kaynağın kendisi, biyografi, sunî bilgilerle de yanıltabilmektedir. Kaynağın bu şekilde müspet veya menfi yöndeki tuzakları, tarihçi için resmî kaynakların "kuru" ifâdelerinin değerini oldukça artırıyor görünmektedir. Gerek biyografi kitapları, tezkireler ve gerekse tarihî kroniklerde yer alan çeşitli müstakil veya dolaylı biyografi bentlerinin övücü veya yerici parlak ifâdeleri, resmî belgelerin bitevî ve memûriyet hayatının kademeleriyle ilgili bilgilerine yer yer tercih edilebilmektedir. Aslında her ikisini telif, nisbî de olsa biyografisi verilmek istenen şahsiyetlerin tarihî kişiliğini gözler önüne sermede oldukça önem kazanmaktadır. Bu telif ise, kaynaklardaki bilgilerin kıtlığı veya bolluğu nisbetinde bugünün değerlerinden yine nispeten sıyrılmış biyografın elinden çıktığı ölçüde gerçeğe yaklaşmış olacaktır. Ancak şahısların iç dünyalarının tâyin ettiği davranışlar ve bunların tesiriyle gelişen olaylar, hiçbir zaman lâyıkıyla ortaya konamaz. Zira insanın kendi kendine bile yakıştıramadığı veya itiraf edemediği kabullenemediği karakter zaaflarını, onun biyografisini

* Bu makale, Tarih Araştırmaları Merkezi ve Institut für Geschichte und Kultur des Nahen Orients sowie für Turkologie tarafından Münih'te tertip edilen *Die Biographie in der Osmanischen Geschichte. (Quellen-Probleme-Methoden)* (1993) konulu Sempozyuma sunulan tebliğin gözden geçirilmiş şeklidir.

yüzyıllar sonra ele alan tarihçinin lâıykıyla tahlil edebilmesi herhalde düşünülemez. Bütün bu zorluklar yine de tarihçiyi, kaynakların müsaade ettiği ölçüde, ele aldığı tarihî şahsiyetin biyografisini üç ana kategoride inceleme imkânı verebilir kanaatindeyim.

Bunlardan ilki, sadece resmî hayatın ortaya konması, ikincisi şahsı muhiti ile ele alıp değerlendirme, üçüncüsü ise, iç dünyasını yansıtmaya ve karakter tahliline girişme şeklinde kabaca izah edilebilir. Bu sıralamanın zorluk derecesi ise, hiç şüphesiz üçüncüden ilkinde doğru, tersinedir. Gerçekten iç dünya ve karakter tahliline girişme, biyografin yaşadığı devreden uzaklaştıkça daha da zorlaşmaktadır. Bu tahlil ancak bol kaynak malzeme veya tarihî şahsiyetin seçkin kişiliği, şöhreti hakkında kendi zamanında kaleme alınmış kaynaklar ve hepsinden önemlisi kendi yazıp çizdikleri çerçevesinde sağlıklı bir şekilde yapılabilir. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse, Osmanlı padişahlarından I. Abdülhamid, bizzat kendi hatt-ı hümayunları ve olaylara samimî yaklaşımı, iç dünyasını yansıtan ifadeleri ile kendisini açık olarak ortaya koyan nâdir simalardan biri olarak gözükmektedir. Onun hakkında hatt-ı humayunlarına dayanılarak tarafından bir doktora tezi yaptırılmakta olduğunu da belirtmeliyim.

Bahsetmiş olduğumuz ikinci kategori, son zamanlarda oldukça yaygınlaşan ve şahısları muhiti içinde değerlendiren türü içine alır. Herşeyden önce kaynağa bağlı olan bu tür çalışmada, şahsı devri ve sosyal ortamı içinde değerlendirme eğilimi ağırlık kazanmaktadır. Ancak bu türün yeni bir metod olarak takdimi tam doğru olmamalıdır. Zirâ, tabakat kitapları ve tezkirelerde, hatta tarihî kroniklerde yer alan biyografi bentlerinin bâzılarında bu tip canlı biyografi anlayışının nümunelerine rastlamak mümkündür.

Bu iki kategori çerçevesinde şu basit sual hatıra geliyor "İnsan hayatını yazmak, gerçek ve tam olarak yazmak mümkün müdür?" Her nasıl olursa olsun yukarıda bahsedilen kategorilerde yine de tarihçinin kaleminden ortaya çıkmış sunî bir şahsiyet, yani tarihçi tarafından tâbir câizse "yaratılmış" bir şahsiyetin zuhûru tehlikesi mevcut bulunmaktadır. Bu durumda elde "kuru" kalan, fakat gerçek olduğundan pek şüphe edilemeyen ilk kategori yani resmî hayat kalıyor. Bu ise doğum ve ölüm tarihleri arasında, şâirin deyimiyle iki parantez işaretinin içinde, doğduğu yer, baba-ana adı, eğitim gördüğü mektepler, meslekî hayatının kademeleri varsa eserleri ile sınırlı kalmaktadır.

Ayrıca şahsiyetlerin önemleri de bu kategoriler açısından ön plana çıkar. Meşhûr veya tarihte önemli rol oynayan büyük adamların hayat hikâyelerini her üç kategori çerçevesinde tahlil edebilmek bol kaynaklar muvâcehesinde mümkünse de ikinci derecede diyebileceğimiz şahıslar

için genellikle bunlar teke inmekte ve sadece resmî olup çoğu defa da müteferrik olarak rastlanan kayıtlarla yetinilmek zorunda kalınmaktadır. Tabii bunların da yetersiz kaldığı alan, hiçbir resmî sıfatı olmayan, fakat önemli bazı sosyal olaylara karışmış veya ele başlığını yapmış kimseler, nüfuzlu, mahallî şahsiyetlerin hayat hikâyeleridir. Ancak resmî belgelerin her zaman "kuru" bilgiler vermediği de belirtilmelidir. Zaman zaman meydana gelen önemli olaylarda şahısların rolleri ile ilgili bazen oldukça heyecanlı ibarelere rastlanabilmektedir. Buna canlı bir misâl, Ruus defterlerinden¹ verilebilir. Meşhûr Beylerbeyi Vakası ile ilgili kayıttaki bilgiler,² bu konuda oldukça enteresan olduğu gibi bazı tahkikat mazbataları³ da yine farklı bilgiler sağlayabilmektedir. İkinci derecedeki şahsiyetleri, muhit ve iç dünyalarıyla incelemek ise yazılı biyografilerinin bulunmadığı zamanlar, resmî kaynakların yukarıda sözünü ettiğimiz mânâda bolluğu ile mümkün olabilir.

Bütün bunları belirttikten sonra, burada her ikisi arasında iki yüz yıllık bir zaman dilimi bulunan bir beylerbeyi ve bir "kadı"nın biyografilerinin kaynakları ve kaynaklara nasıl ulaşıldığı üzerinde durularak, ikinci derecede sayılabilecek, ne çok fazla ve ne de çok az etkinliği olan bu iki simanın hayat hikâyelerine ulaşma örneğinde, bunlara benzer şahısların tercüme-i hallerinde hangi kaynakların önem kazanabileceği anlatılmaya çalışılacaktır.

Araştırma konumuzun ehl-i seyf şahsı, Kanunî döneminde iki defa imparatorluğun en önemli idarî birimlerinden biri olan Budin beylerbeyliğinde bulunmuş Hadım Ali Paşa'dır. Onun biyografisi üzerinde çalışırken, ilk önce bakılan *İslam Ansiklopedisi*'ndeki maddede,⁴ hayatı hakkında daha ziyâde Türk ve Macar kroniklerine dayalı olarak verilmiş bilgilerle karşılaşıldı. Ancak konuya biraz daha derinlemesine girilip arşiv kaynaklarına inilince, bu zâtın hayat hikâyesini daha doğru ve tam tespit etmek, hatta bir bakıma "kul" kökenli olan bu zâtın menşeyini, nereden yetiştiğini kavramak mümkün oldu.

Hadım Ali Paşa hakkındaki biyografi bendi, Âlî⁵ ve Peçuylu'ya⁶ da-

1 Ruus defterleri için bk. N. Göyünç, "XVI. Yüzyılda Ruus ve Önemi", *Tarih Dergisi*, sy. XXII (1968), 17-34

2 Bu kayıt için bk. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BA), A. RSK, nr. 1470, s. 12.

3 Örnek için bk. M. İpşirli, "Anadolu Kadıaskeri Sinan Efendi Hakkında Yapılan Tahkikat ve Bunun İlmiye Teşkilâtı Bakımından Önemi", *İslam Tetkikleri Dergisi*, VIII (1984), 205-218.

4 T. Gökbilgin, Ali Paşa, Hadım, *İA*, I, 332-333.

5 *Künhü'l-Ahbâr*, Süleymaniye-Fatih Ktb., nr. 4225, 326a. Bu eserde yer alan diğer biyografi bentleri, 318a-373b arasında bulunur. Osmanlı tarihçiliğinde kroniklere biyografik bilgi eklemek anlayışı, XVI. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Tesbit edilebildiği kadarıyla, Ramazanzâde Mehmed, tarih eserine biyografik ekleyen ilk müverrihlerden biridir. Onu Hoca Sadeddin, Cenâbî, Âlî takip etmektedir.

6 *Tarih*, I, 287-289, 290-291, 310.

yanır, ancak bunların verdiği bilgiler son derece yetersizdir. T. Gökbilgin, Hadım Ali Paşa maddesini yazarken mevcut bilgilere Macar kaynaklarını ve Busbecq'in onun hakkında yazdıklarını da eklemişti. Fakat onun hakkındaki bilgiler, bütünüyle Budin beylerbeyliği sırasındaki faaliyetlerinde toplanmıştı. Dolayısıyla onun resmî hayatının kademelerini tespit edebilmek için arşive girmek ve Mühimme⁷ ile Ruus defterlerini taramak gerekmektedir. Gerçekten de bu iki kaynak onun resmî hayatını büyük ölçüde açıklığa kavuşturdu. Bu kaynakların yardımıyla onun hangi tarihlerde hangi beylerbeyliklerde ve görevlerde bulunduğu ortaya konulabilmiştir. Bu tesbitlerin yapılabildiği Mühimme ve Ruus defterlerinde kendisine gönderilen hükümlerden onun merkeze ne gibi arzlar yolladığı ve ne gibi isteklerde bulunduğu da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu bilgiler, onun faaliyetleri, düşüncüsü, istekleri ve muhiti, adamları hakkında değerli ipuçları vermiş oldu. Ayrıca 1552'de Budin beylerbeyliğinin sınırlarını genişletmek üzere giriştiği askerî faaliyetler ile ilgili Mühimme kayıtları da onun askerî stratejisi ve hedefleri hakkında bilgi sağladığı gibi, adamları ve emri altındaki sancakbeyleri ile olan münasebetlerine dâir oldukça ilginç malumatı da temin etti.⁸ Budin beylerbeyliğinin sınırlarını Slovakya'nın bir kısım önemli yerlerini içine alacak derecede genişleten Ali Paşa'nın, başarısız Eğri kuşatması⁹ sonrası Anadolu'da, Karaman Beylerbeyliğine tayini de yine Ruus kayıtlarından çıkarılmıştır. Başarısızlık sebebiyle Osmanlı kitabî kaynaklarının onu suçlayıcı ifadeleri ise, resmî kayıtlarda görülmemekte, hatta tam tersi Paşa'nın bundan mes'ûl tutulmadığı anlaşılmaktadır.¹⁰ Onun Budin'den Karaman'a nakli de, o sıralarda hazırlıkları yapılan Nahçıvan seferi dolayısı ilemdir. Ali Paşa, Ruus kayıtlarından anlaşıldığına göre, kendisine yakın adamlarını da yanında götürmüş, hatta onların timarlarını Karaman'a veya Anadolu'ya naklettirmiştir.

Öte yandan 1556'daki ikinci Budin beylerbeyliği sırasındaki faaliyetleri, bazı kaynaklarda başarısızlık olarak nitelendirilmişse de, Ruus kayıtları ve Forgáč'ın yazdıkları bunun abartılmış olduğunu, sanıldığı ölçüde başarısız olmadığını, hatta Tamas Nadasdy tarafından kuşatılan Babofça kalesini kurtardığı, yapılan mücadelenin ise iki taraf için de katî bir

7 *Mühimme Defterleri* (±MD) için şimdilik bk. U. Heyd, "Ottoman Documents on Palestine 1552-1615, Oxford 1960, giriş; M. Kütükoğlu, "Mühimme Defterlerindeki Muamele ve Kayıtlar Üzerine", *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri*, İstanbul 1988, s. 95-115.

8 Özellikle Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki, Koğuşlar, nr. 888'de bulunan *Mühimme Defterleri*'nde ona gönderilmiş birçok hüküm mevcut bulunmaktadır.

9 Bu kuşatma ve öncesindeki faaliyetler hakkında bk. Celalzâde, *Tabakatü'l-memâlik*, (nşr. P. Kappert), Wiesbaden 1981, 423b, 424a; Peçuyulu, I, 36, 287-289; Ayrıca 1552'de Ali Paşa'nın faaliyetleri. Macar kaynakları zaviyesinden I. Szanto tarafından işlenmiş bulunmaktadır ("Ali Budai Paşa hadrate 1552 nyarán a Hot-Nograd megyei varak ellen", *Történelmi Szemle*, I, Budapest 1977, s. 31-52). Bu bilgiler Osmanlı kaynak ve arşiv malzemesi ile kontrole muhtaçtır. Bu hususta mesela bk. BA, MD I, 5/14.

10 BA, MD, I- 5/14.

netice vermediğini göstermektedir.¹¹ Habsburg elçisi Busbecq'in onun bu başarısızlık dolayısıyla kahrından Budin'de ölmüş olduğunu yazması da yine yanlıştır.¹² Zira Ruus kayıtları, onun 1557'de Budin'den Bosna'ya tayin edildiğini aynı yıl Budin'de görevi başında ölen şahsın Mehmet Paşa olduğunu göstermektedir.¹³ Ali Paşa'nın buradaki görevini 1558'e kadar sürdürdüğü, yakın adamlarından ve akrabalarından biri hakkındaki bir başka kayıttan da 1560'da ölmüş olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴ Onun Mısır beylerbeyliğinde bulunan bir başka Ali Paşa ile de karıştırıldığını burada belirtmeliyiz.

Ayrıca Ali Paşa'nın pek çok hayır eseri yaptırdığı ve bir de vakfiye tanzim ettirdiği de tesbit edilmiştir. Vakfiye onun menşei, maddî gücünün sınırları konusunda önemli bilgiler verebilecek özelliktedir.¹⁵ Öte yandan Budin'de iken bizzat Macar kumandanlara ve Ferdinand'a hitaben yazdığı ve bugün bir kısmı Viyana Devlet Arşivi'nde bulunan mektupları da diğer resmî kaynakları tamamlayıcı mahiyettedir.¹⁶

Görüldüğü gibi her ne kadar kuru tâyin kayıtları gibi görünseler de, Ruus ve Mühimme'lerde yer alan çeşitli kayıtlar ve diğer perakende vesikalar, hatta vakfiyeler biyografisi üzerinde çalışılan bu kabil devlet görevlilerinin resmî vazifeleri, muhiti, davranışları, nüfuzunun çerçevesi ve çevresi ile ilgili çok önemli ip uçları ve biyografın muhtaç olduğu doğru ve gerçek ham maddeyi sağlayabilmektedir.

Dolayısıyla bütün bu kayıtlar göz önüne alınırsa, Macar serhaddinde bir Osmanlı beylerbeyisinin biyografisi hakkında oldukça detaylı bilgilere sahip bulunulabileceği anlaşılmaktadır. Bunların değerlendiren bir çalışmanın tarafımdan sürdürüldüğünü de burada belirtmeliyim.

Burada bahsedeceğimiz ikinci şahıs, yani hüküm sahibi, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış bir Osmanlı kadısıdır. Bu şahsın araştırma mevzuu olarak seçilmesi, bir Osmanlı tarihi yazmış olması sebebiyledir. Kütüphane kataloglarında "Lebiba Tarihi"¹⁷ adını taşıyan ve 1784-1789 yılları arasındaki olayları âdetâ günü gününe ihtiva eden ve "gayri resmî" diye nitelendirilebilecek bir tarihçinin kaleminden çıktığı anlaşılır.

11 BA, MD, II, 220/1984. Nitekim Forgác da mücâdelenin neticesiz kaldığını belirtir (*Emlekirat Magyarorszáğ allapotáról Ferdinand, János...*, Budapest 1982, s. 41 vd).

12 *Türk Mektupları*, (trc. H. C. Yalçın), İstanbul 1939, s. 155-159.

13 BA, A. RSK, nr. 1457, s. 1.

14 BA, MD, III, hük. 1293.

15 TSMA, nr. E. 7740

16 Bunlar için bk. E. D. Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente im österreichischen Staatsarchiv 1480-1574*, Wien 1991, s. 85-128.

17 Süleymaniye-Esad Ef. Ktb., nr. 2158.

lan bu eser üzerinde çalışılırken müellifinin kimliği problemi ile karşı karşıya kalınmıştı. Müellifin adı kataloglarda ve Babinger'in eserinde "Atazâde" olarak kayıtlı olduğu halde,¹⁸ Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu'nda,¹⁹ "Attârzâde Lebiba" olarak geçmekte idi. Ancak eserin muhtevasının tetkikine başlandığında, müellifin adını bir vesile ile "Taylesanî-zâde Hafız Elhaç Abdullah" şeklinde verdiği görüldü.²⁰ Ayrıca burada yer alan bilgilerden onun ilmiyeye mensup olduğu ve kadıasker kapısında "Balçık Matlabı"na yazılıp bilfiil kadılığına tayin olunduğu anlaşıldı. Ancak onun kimliği için başvurulmuş muhtelif biyografi kitapları ve tezkirelerde, herhangi bir bilgiye rastlanılamadı. Elde sadece müellifin bahsettiği Balçık kadılığı görevi vardı. İşin bundan sonraki safhası biraz da detektiflik gerektirecek bir çalışma icab ettirdi. Kıymetli meslekdaşım, M. İpşirli'nin yol göstermesiyle, henüz yeni tasnif edilmiş olan *Kazasker Ruznamçeleri*'ne başvuruldu. Bu defterler kazasker dâiresinde tutulan ve kadılar ile müderrislerin tâyin, azil, becâyış gibi muâmelelerini muhtevi kayıtları içine almakta idi. Bunlar Cahit Baltacı tarafından İstanbul Müftülüğü Şeriyye Sicilleri Arşivi'nde tespit edilerek, önemleri ve nitelikleri hakkında bir araştırma ile listesi 1979 yılında yayımlanmıştı.²¹ Buradan yola çıkarak taranmasına başlanan defterlerden müellifi bulmak ve hatta resmî hayatının safhalarını tesbit etmek mümkün oldu. Böylece "Lebiba Tarihi" adlı eserin yazarı Taylesanî-zâde Hafız Abdullah Efendi'nin baba adı, nereden yetiştiği, kimden mülâzemet aldığı ilk olarak hangi göreve tayin edildiği, ve daha sonra hangi kadılıklarda bulunduğu açıklığa kavuştu ve onun resmî hayatının, ilk yıllarından itibaren otuz yıllık bir devresi ortaya konulabildi. Bu bilgiler, eser hakkındaki tanıtıcı bir makalede tarafımdan geniş ölçüde kullanılmıştı.²² Bir bakıma bu çalışma söz konusu Ruznamçe defterlerinden biyografi malzemesi çıkartılarak yapılan ilk inceleme olma özelliğine sahiptir. Daha sonra, bu defterlerin önemi hakkında H. İnalçık tarafından bir makale yayımlanmıştır.²³

Anlaşılabileceği gibi Abdullah Efendi örneğinde Kazasker Ruznamçeleri, özellikle kadılık ve müderrislik mesleğinde bulunan şahısların resmî

18 F. Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (trc. C. Üçok), Ankara 1982, s. 189, not. 2.

19 İstanbul 1943, s. 159-160

20 *Tarih*, v. 49b.

21 "Kadıasker Ruznamçelerinin Tarihi ve Kültürel Ehemmiyeti", *İslam Medeniyeti Dergisi*, IV/1 (İstanbul 1979), 55-100; Bu defterlerin bir kısmına Nuruosmaniye Kütüphanesinde rastlanmıştır. Bunlar için bk. İ. Erünsal, "Nuruosmaniye Kütüphanesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri", *Aynı Dergi*, IV/3, 1980, 19-31.

22 "Tarih-i Lebiba'ya Dair", *TD*, sy. XXXIII (1982), 237-254.

23 H. İnalçık'ın bu çalışmasında, söz konusu defterler üzerine yapılan bu ilk tanıtıcı ve değerlendirmesi mahiyetteki makaleler zikredilmez ("The Ruznamçe Registers of the Kadıasker of Rumeli as Preserved in the İstanbul Müftülük Archives", *Turcica*, xx, 1988, 251-273)

görevlerinin aydınlatılmasında önem kazanmaktadırlar. Bu defterlerde önce kazalar sonra medreseler ayrı ayrı kaydedilmiş ve buralara yapılan tâyin vs. muameleler işlenmiştir. Ayrıca bazı defterlerde mülâzemet kayıtları, mansıba muvakkat olarak kaydedilenler, yâni sıraya girenler, vekâleten tayin edilenler, bilfiil mansıba tasarruf edenler de bulunmakta bunun yanısıra ilmiye teşkilâtı ile ilgili hüküm ve fermanların birer suretleri, alınan kararlar da yine bu defterlerde yer almaktadır. Dolayısıyla söz konusu defterler, Osmanlı ilmiye teşkilâtı açısından oldukça önemli kaynaklar durumundadır. Buradaki kayıtlar sadece kuru tâyin azil ibareleri şeklinde değil, aynı zamanda ilmiye mensuplarının çevresi ve kimler tarafından desteklendikleri ve kadıların muhitleri hakkında da değerli bilgi ve ipuçları vermektedirler. Bu cümleden olarak meselâ üzerinde çalıştığımız Abdullah Efendi'nin önce Şeyhülislâm Velîyüddin Efendi'nin himâyesinde mülâzemet aldığı, daha sonra imamlığında bulunduğu Kazasker Vassaf Abdullah Efendi-zade Esad Efendi'nin döneminde kazaya çıktığı ve bu aile ile sıkı irtibatını daha sonraları da sürdürdüğü tespit edilebilmektedir.²⁴

Görüldüğü gibi biri askeriye mensup bir serhad beylerbeyi, diğeri ilmiyeye mensup eser sahibi bir kadı gibi Osmanlı tarihinin iki ayrı kesit ve döneminde yaşayan bu iki şahsın biyografilerinde, resmi kaynakların önemi büyüktür. Bunlar, sözkonusu şahsiyetlerin hayat hikâyelerini aydınlatma yanında, onların nezdinde, yaşadıkları zaman diliminin sosyal vasfı ve anlayışları hakkında da değerli ip uçları vermektedir. Dolayısıyla tebliğ başında sorulan "insan hayatını gerçek ve tam yazmak mümkün müdür" sorusunun pek zor cevabı, başka hiçbir özel kaynağın hatta karine-nin bulunmadığı bir ortamda, resmî kaynaklar ile de olsa nispeten kolaylaştırılabilmektedir.